

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, ректора Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського ЛАЗАРЕНКО
Наталії Іванівни про дисертаційне дослідження Осередчук Ольги
Анатоліївни «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої
освіти в Україні», подане на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти

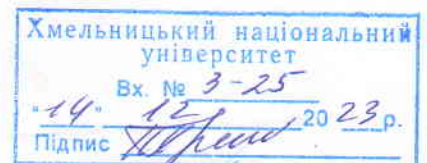
Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки

Нині якість стала основним чинником, що детермінує стан, розвиток і
вдосконалення системи освіти, саме тому ХХІ століття називають епоєю якості.
Модернізація вітчизняної освіти відбувається на тлі змістових змін в освіті,
формування нових поглядів на навчання та його результати, інтеграції
недержавного сектору до ринку освітніх послуг тощо. З огляду на це,
удосконалення процесів управління якістю освіти набуває особливої
актуальності, охоплюючи не лише освітню галузь, а й супутні соціально-
економічні сфери, що впливають на результати освітнього процесу.

Від досягнутого рівня якості освіти безпосередньо залежить престижність
того чи того освітнього закладу будь-якої форми власності. Перед державою
постає першорядне завдання, яке потрібно розв'язати у сфері освіти:
упровадження нових управлінських механізмів розвитку освіти й моніторингу її
якості.

Визначення показників і критеріїв моніторингу якості вищої освіти,
згідно з міжнародними стандартами, та прогнозування перспектив розвитку на
засадах паритетності національних цінностей в освіті – ключове завдання всіх
учасників освітнього процесу (зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів). ЗВО
постійно вдосконалюють внутрішні системи забезпечення якості освіти,
поступово реалізуючи нові моніторингові стратегії для ухвалення ефективних
управлінських рішень щодо усунення недоліків в освітній діяльності.
Водночас потребують удосконалення діагностичні інструменти моніторингу
якості вищої освіти; синхронізація процесів спостереження, вимірювання,
моделювання та прогнозування розвитку основних компонентів освітнього
процесу; підготовка адміністративного та науково-педагогічного персоналу до
проведення моніторингових експертиз тощо.

У цьому контексті дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни є
актуальним, а його результати прогностичними. На основі цілісного вивчення
процесу удосконалення моніторингу якості вищої освіти авторка пропонує
шляхи розв'язання цієї проблеми відповідно до нових реалій сьогодення, нової
парадигми освіти як системи методологічних принципів, що передбачають
змістові й технологічні перетворення. Водночас аналіз наукових джерел
свідчить про недостатній рівень розроблення досліджуваної Осередчук
Ольгою Анатоліївною проблеми. Отже, дисертаційна робота Осередчук Ольги

Анатоліївни є вчасною і актуальною, відповідає запитам і потребам сучасної педагогічної науки і практики, соціальному замовленню суспільства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до плану науково-дослідницької роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади професійного розвитку майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні підходи та технології» (0122U200538), де автором обґрунтовані теоретичні й методичні основи моніторингу якості вищої освіти. Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 74/9 від 25 вересня 2019 р.) та уточнена протоколом № 48/5 від 31.05.2023 року.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертанткою запропоновано нове розв'язання актуальної наукової проблеми та теоретико-методологічне обґрунтування концепції моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні. Виокремлено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні: залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти.

Нові факти, одержані здобувачкою. Вважаємо, що дисертаційне дослідження Осередчук Ольги Анатоліївни є комплексним, у якому вперше обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (методологічний, теоретичний, методичний концепти); розроблено й експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що охоплює взаємопов'язані компоненти – мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень); виокремлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти); уточнено сутність поняття «моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні».

Позитивно оцінюємо те, що авторкою удосконалено критеріальну базу моніторингу якості вищої освіти; діагностичний інструментарій для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; подальшого розвитку й конкретизації набули наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, особистісний, проблемно-орієнтований, компетентнісний, бенчмаркінговий) щодо моніторингу якості вищої освіти; інноваційні ідеї

зарубіжного досвіду моніторингової діяльності та шляхи їх імплементації у вітчизняний освітній простір; функції та принципи моніторингу якості вищої освіти; тенденції забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також публікацій дисертантки виступає у якості підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Методологічно обґрунтовано визначення мети, 7 основних завдань і методів наукового пошуку. Завдання дослідження сформульовано методологічно грамотно. Заслуговує підтримки авторський підхід до обґрунтування концепції наукового пошуку. Теоретико-методологічні основи дослідження сприяли розробці концептуальних засад дослідження як єдності методологічного, теоретичного, методичного концептів.

У вступі до дисертації досить чітко й науково коректно схарактеризовано особистий внесок дисертантки.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів і висновків зумовлена теоретико-методологічним підходом дослідниці і застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку. Доцільно також позитивно оцінити вміння дослідниці систематизувати й узагальнювати дослідницькі документи і матеріали, що має певну специфіку в педагогічних наукових пошуках. 508 найменувань, із них 146 – іноземною мовою уможливили кваліфікований науковий аналіз дисертантки у контексті сучасної освіти, взагалі та моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, зокрема.

Осередчук Ольга Анатоліївна системно підійшла до виокремлення суперечностей, які були у ході дослідження усунуті. Беручи до уваги окреслені суперечності стосовно досліджуваної проблематики, дисертантка, на наш погляд, правильно визначила об'єкт, предмет, мету та гіпотезу дослідження. Зокрема авторській гіпотезі, як вагомому структурному елементу дослідження, притаманні інструментальність, належна прогностичність. Усе це створило необхідні умови для оптимального вибору стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження.

Відзначимо, що новизна і вірогідність загальних висновків дисертаційного дослідження авторки забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень, використанням адекватних методів, аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел та науково-методичного забезпечення моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення одержаних результатів аргументоване тим, що автором розроблене й упроваджене в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм

(за матеріалами проєкту QUAERE)»; модуль «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/noeif>), електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до проведення практичних занять і використання засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп і здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти»); програма спецсеминару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів і тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та системі його забезпечення. Розроблено програму рейтингу оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес шести закладів вищої освіти.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Як засвідчує проведений аналіз, наукові здобутки Осередчук Ольги Анатоліївни можуть бути використані в процесі розроблення нормативних документів, освітніх програм, навчальних планів, навчальних посібників, дистанційних курсів, методичних рекомендацій; проведення семінарів, майстер-класів, тренінгів та ін.; у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати науковою основою для розроблення концептуальних, нормативно-правових документів і науково-методичних матеріалів з проблеми забезпечення моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура дисертації є методологічно обґрунтованою й логічною. Дисертація і реферат написані й оформлені згідно з нормативними вимогами. Стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим на теоретичному і методологічному рівнях.

Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (508 найменувань, із них 146 – іноземною мовою), 14 додатків. Робота містить 36 таблиць і 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 652 сторінки (428 сторінок основного тексту).

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету,

завдання, об'єкт, предмет дослідження, окреслено його провідну ідею та концептуальні засади; конкретизовано загальну і часткові гіпотези; представлено нормативну базу; схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію і публікації результатів дослідження; визначено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Моніторинг якості вищої освіти як педагогічна проблема»** з'ясовано стан опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти в педагогічній теорії та практиці; схарактеризовано сутність ключових понять; вивчено передумови становлення та розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні; проаналізовано рівневу систему моніторингу якості вищої освіти в Україні.

Схарактеризовано різновиди моніторингу: внутрішній і зовнішній; локальний, регіональний, загальнодержавний, міжнародний.

У другому розділі **«Міжнародний досвід моніторингу якості вищої освіти в контексті сучасних викликів освітньої парадигми»** викладено основні засади моніторингу якості освіти в різних країнах світу, зокрема: схарактеризовано специфіку моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС; з'ясовано особливості моніторингу як інструменту забезпечення якості вищої освіти в Канаді; досліджено діяльність австралійських організацій щодо моніторингу якості вищої освіти. Компаративний аналіз особливостей моніторингу якості вищої освіти в цих країнах дав змогу зафіксувати наявність спільних ознак та підходів у діяльності різних агентств, асоціацій, організацій, які вивчають проблеми забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу.

За результатами участі автора в міжнародних проєктах: «TEMPUS «Informatics and Management: Bologna-Style Qualification Frameworks» dedicated to development of sectorial qualification frameworks in informatics»; ERASMUS «Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base of ENQA Standards and Guidelines» («Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі ENQA стандартів та рекомендацій»); ERASMUS «Teachers' Certification Centers: Innovative Approach to Promotion Teaching Excellence» (2021 – 2023); ERASMUS+ Project «SMART-PL Students' Personalized Learning Model, Based on the Virtual Learning Environment of Intellectual Tutoring «Learning with No Limits» (2022 – 2024) та ін. – обґрунтовано можливості впровадження прогресивних ідей зарубіжного досвіду в практику роботи НАЗЯВО, освітню діяльність Львівського національного університету ім. І. Франка. Інноваційні ідеї стосуються підвищення якості викладання (удосконалення викладацької майстерності), процедур акредитації освітніх програм і моніторингу навчальних результатів здобувачів.

У третьому розділі **«Теоретико-методологічні основи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні»** схарактеризовано функції, принципи й методологічні підходи до моніторингу якості вищої освіти;

обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Концепція моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні базована на положенні про те, що моніторинг якості вищої освіти є цілісним, поетапним, динамічним процесом, який сприяє забезпеченню якісних змін у системі вищої освіти, з огляду на потреби галузі та регіональний контекст, відповідно до міжнародних вимог і стандартів. Моніторинг реалізований у таких взаємопов'язаних підсистемах: «Здобувач», «Викладач», «Роботодавці», «Система управління». Концепція охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний, методичний, що сприяють забезпеченню якості освітнього процесу у ЗВО через якість освітніх програм і змісту, якість потенціалу викладацьких кадрів, якість потенціалу здобувачів, якість освітніх технологій, якість ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного). Ефективність концепції забезпечена реалізацією функційної основи побудови системи моніторингу через циклічність етапів: «observation» / спостереження (збирання інформації від внутрішніх і зовнішніх джерел); «orientation» / орієнтування (формування множини можливих варіантів розвитку, оцінювання за сукупністю критеріїв); «decision» / рішення (вибір найкращого плану дій); «action» / дія (практична реалізація вибраного плану дій у формі моніторингу й оброблення інформації).

У четвертому розділі **«Організаційно-методичні засади моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні»** обґрунтовано та схарактеризовано діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; виокремлено й аргументовано організаційно-педагогічні умови, обґрунтовано систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що являє собою цілісну структуру взаємопов'язаних компонентів, які перебувають у тісній взаємодії та спрямовані на досягнення зазначеної мети. Система містить такі взаємопов'язані компоненти: мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти та прогнозування управлінських рішень.

У п'ятому розділі **«Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні»** схарактеризовано програму, етапи й методику педагогічного експерименту; описано організацію, хід і результати констатувального та формувального етапів експерименту; узагальнено результати експериментальної роботи.

Результати формувального етапу експерименту показали більш істотні зміни, що відбулися в експериментальних групах, де було зреалізовано авторський підхід, що базувався на впровадженні авторської педагогічної системи та довели правомірність та ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов, а отже, системи моніторингу якості вищої

освіти, послугувавши підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконано, гіпотезу верифіковано.

Педагогічну результативність і достовірність експериментального дослідження підтверджено методами математичної статистики.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертанткою. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про її зрілість як дослідника проблем педагогіки.

У змісті реферату відображено основні положення дисертації, їх викладено досить повно. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в рефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в рукописі дисертації. Поняттєво-термінологічний апарат визначено з урахуванням специфіки педагогічного дослідження.

Впровадження результатів дослідження, здійсненого дисертанткою, підтверджується довідками шести університетів України.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Наголошуємо на відсутності академічного плагіату.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Попри відмічений позитив, у роботі є спірні моменти, побажання та зауваження, які спонукають до дискусії, а саме:

1. Ресурс порівняльного методу при аналізі моніторингу якості вищої освіти в зарубіжних країнах, на наш погляд, представлено описово, без урахування класифікації, співставних комбінацій змісту моніторингу якості вищої освіти різних країн за визначеним автором алгоритмом.

2. Здобувачкою розроблена система моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні. Проте, вважаємо, що підсистеми «Викладач», «Роботодавець», «Система управління» потребують детальнішого обґрунтування.

3. Методологічними орієнтирами досліджуваної проблеми виокремлено такі підходи: системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, проблемно-орієнтований, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий. Варто було б детальніше розкрити бенчмаркінговий підхід.

4. Потребує поглибленого обґрунтування прогностичний аспект розвитку системи моніторингу якості вищої освіти в Україні на основі використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду. У дисертації виявлено особливості моніторингу якості вищої освіти в зарубіжних країнах, подано їх детальний аналіз. На нашу думку, для більшого узагальнення та унаочнення їх спільних

та відмінних рис, варто було б подати схематичні моделі систем моніторингу якості вищої освіти зазначених країн.

5. Непропорційно розподілено матеріал у розділах дисертації. Варто було б, наприклад, з переобтяженого п'ятого розділу перенести параграф «Критерії, показники моніторингу якості вищої освіти та компонентний склад готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності», а з четвертого розділу – параграф «Діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні» у 3 розділ роботи.

Однак, висловлені зауваження та побажання мають дискусійний характер, а тому не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота, безсумнівно, містить значні наукові доробки та нові, раніше не захищені наукові положення. Отримані результати є раціональними для удосконалення управлінських механізмів розвитку системи вищої освіти й моніторингу її якості.

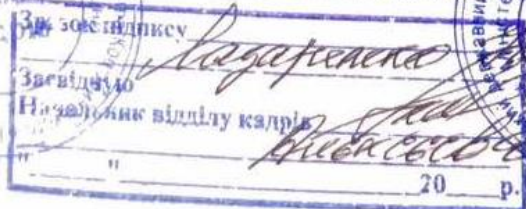
Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, достатньо повно висвітлені в опублікованих працях здобувачки. Аналіз змісту публікацій, які розкривають науковий зміст дисертації, свідчить, що їм притаманний конкретний і ціннісний характер, вони чітко аргументовані, узагальнення результатів педагогічного дослідження здійснено на належному методологічному рівні.

Основний зміст і результати дослідження представлено в 36 публікацій, із них: 1 монографія, 19 статей у провідних вітчизняних фахових виданнях України в галузі педагогіки, 6 статей в іноземних наукових періодичних виданнях (із них 4 статті розміщені у виданнях WOS, 2 – у періодичних наукових виданнях іноземних держав), 8 статей і тез у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, 2 навчальні посібники.

Висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Осередчук Ольги Анатоліївни «Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р., а її автор, Осередчук Ольга Анатоліївна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

НАТАЛІЯ Лазаренко